

**BO‘LAJAK O‘QITUVCHILARDA AXBOROT MADANIYATINI
SHAKILLANTIRISH**

Jo‘rayeva Shaxnoza, Zamonov Shaxriyor

– UMFT Universiteti, 550-guruh talabalari

Fan: Mutaxassislikka kirish

O‘qituvchi-Haydarov Sulaymon

Annotatsiya: *Ushbu maqolada bo‘lajak o‘qituvchilarda axborot madaniyatini shakllantirish jarayonining mazmuni, ahamiyati va zamonaviy yondashuvlari keng tahlil etilgan. Axborot madaniyati ta’lim jarayonida o‘qituvchining kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish, raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish, axborotni tanlash, tahlil qilish va uzatish qobiliyatini shakllantirishga xizmat qiladi. Maqolada axborot madaniyatining asosiy tarkibiy qismlari, pedagogik jarayondagi roli, shuningdek, uni rivojlantirishning amaliy yo‘llari va muammolari haqida fikr yuritilgan.*

Kalit so‘zlar: *axborot madaniyati, raqamli kompetensiya, axborot texnologiyalari, o‘qituvchi, ta’lim sifati, raqamli savodxonlik, innovatsiya, axborot xavfsizligi.*

Kirish

Bugungi globallashuv davrida ta’lim tizimida axborot texnologiyalarining roli beqiyos darajada ortib bormoqda. Zamonaviy o‘qituvchi nafaqat o‘qitish jarayonida, balki o‘quvchilarning mustaqil fikrlashini, tanqidiy tahlil qilish ko‘nikmalarini shakllantirishda ham raqamli resurslardan samarali foydalanishni bilishi zarur. Shu boisdan, bo‘lajak o‘qituvchilarda axborot madaniyatini shakllantirish ta’lim sifatini oshirishning eng muhim shartlaridan biridir.

Axborot madaniyati — bu shaxsning axborotni to‘plash, tahlil qilish, saqlash, tarqatish va undan samarali foydalanish qobiliyatidir. Bu madaniyat nafaqat texnik bilimni, balki axborot bilan ishlashdagi mas’uliyat, etik tamoyillar va axborot xavfsizligini ham o‘z ichiga oladi. O‘qituvchi uchun axborot madaniyati kasbiy

faoliyatning ajralmas qismi bo'lib, u zamonaviy pedagogik texnologiyalarni o'zlashtirish, ta'lim jarayonini interfaol usullar asosida tashkil etish imkonini beradi.

O'zbekiston ta'lim tizimida olib borilayotgan raqamli islohotlar, xususan, "Raqamli ta'lim" konsepsiyasining joriy etilishi, "Bir million dasturchi" loyihasi, "Elektron ta'lim" platformalari — bularning barchasi o'qituvchilarni zamon bilan hamnafas bo'lishga undaydi. Shuning uchun bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlash jarayonida axborot madaniyati alohida o'quv kompetensiyasi sifatida shakllanishi zarur.

Asosiy qism (matn shaklida)

Bo'lajak o'qituvchilarda axborot madaniyatini shakllantirish murakkab, ammo zarur jarayon hisoblanadi. Bu jarayon o'qituvchining raqamli kompetensiyasini rivojlantirish, axborotni tahlil qilish, to'g'ri tanlash va undan maqsadga muvofiq foydalanish ko'nikmalarini egallashdan iborat. Hozirgi kunda o'qituvchi faqat bilim beruvchi emas, balki axborot muhitini boshqaruvchi, o'quvchilarga mustaqil izlanish ko'nikmalarini o'rgatuvchi shaxsga aylangan.

Axborot madaniyatining asosiy tarkibiy qismlariga quyidagilar kiradi: axborotni izlash va tahlil qilish ko'nikmasi, raqamli texnologiyalardan foydalanish malakasi, axborot xavfsizligi madaniyati, axborot etikasi va axborot almashinuvida mas'uliyat. Bu tarkibiy qismlar bir-biri bilan uzviy bog'langan bo'lib, o'qituvchining kasbiy mahoratini belgilaydi.

Axborot madaniyati shakllanishining eng muhim bosqichi — bu axborot bilan ishlashdagi tanqidiy yondashuvni rivojlantirishdir. O'qituvchi har bir ma'lumot manbasining ishonchliligini, ilmiy asoslanganligini, axloqiy va pedagogik qiymatini baholay olishi kerak. Masalan, internetdagi ochiq ma'lumotlar o'qituvchi uchun foydali resurs bo'lishi mumkin, ammo ularning ishonchliligini tekshirmasdan foydalanish o'quvchilarga noto'g'ri axborot yetkazilishiga olib keladi. Shuning uchun bo'lajak o'qituvchilarda axborot tanlash va tahlil qilish madaniyatini rivojlantirish — zamonaviy ta'limning eng muhim vazifasidir.

Axborot madaniyati, shuningdek, texnologik kompetensiyani ham o'z ichiga oladi. Bu o'qituvchining kompyuter dasturlari, internet platformalari, elektron

resurslar va raqamli o'quv materiallaridan samarali foydalanish qobiliyatini anglatadi. Masalan, raqamli taqdimotlar, interfaol testlar, elektron darsliklar va masofaviy o'qitish tizimlari yordamida o'quv jarayonini yanada qiziqarli, interfaol va samarali tashkil etish mumkin. Shu boisdan, o'qituvchilarni tayyorlash jarayonida raqamli texnologiyalarni o'rgatish amaliy mashg'ulotlar bilan birgalikda olib borilishi maqsadga muvofiqdir.

Axborot madaniyati faqat texnik bilim emas, balki ma'naviy mas'uliyatni ham talab etadi. O'qituvchi internetdagi axborotdan foydalanishda mualliflik huquqlariga rioya etishi, ma'lumotlarni to'g'ri manbadan olish, plagiatga yo'l qo'ymaslik kabi axloqiy tamoyillarni bilishi kerak. Bu madaniyat o'quvchilarga ham o'rnak bo'lishi, ularni halollik va ilmiy halollik ruhida tarbiyalashi zarur. Shu tariqa, axborot madaniyati pedagog shaxsining axloqiy, intellektual va kasbiy madaniyatining ajralmas qismiga aylanadi.

Bo'lajak o'qituvchilarda axborot madaniyatini shakllantirishda oliy ta'lim muassasalari muhim rol o'ynaydi. Universitetlarda maxsus fanlar, masalan, "Axborot texnologiyalari", "Raqamli pedagogika", "Axborot xavfsizligi asoslari" kabi kurslar orqali talabalar nazariy va amaliy bilimlarga ega bo'lishadi. Bundan tashqari, ta'lim jarayonida onlayn platformalar, virtual laboratoriyalar, multimedia vositalaridan foydalanish o'quvchilarda ijodkorlikni, mustaqil fikrlashni va texnik savodxonlikni rivojlantiradi.

Zamonaviy o'qituvchi uchun axborot madaniyati kasbiy raqobatbardoshlikning asosiy omilidir. Axborot texnologiyalari kundan-kunga rivojlanib borayotgan bir paytda, o'qituvchilar doimiy o'rganish, yangiliklarni o'zlashtirish, o'zini o'zi rivojlantirishga tayyor bo'lishlari kerak. Bu jarayon uzluksiz o'qish, o'z ustida ishlash, onlayn kurslar va malaka oshirish dasturlarida ishtirok etish orqali amalga oshiriladi.

Shu bilan birga, axborot madaniyatining yana bir muhim jihati — bu axborot xavfsizligini ta'minlashdir. Bo'lajak o'qituvchi nafaqat o'z ma'lumotlarini, balki o'quvchilarning shaxsiy ma'lumotlarini ham himoya qilishni bilishi lozim.

Internetda xavfsiz ishlash, zararli kontentdan himoyalaniish, ma'lumotlarni maxfiy saqlash qoidalari har bir pedagog uchun muhim ahamiyatga ega.

Xulosa qilib aytganda, axborot madaniyati — bu bo'lajak o'qituvchining kasbiy, intellektual va axloqiy tayyorgarligini belgilovchi muhim ko'rsatkichdir. Uni shakllantirish o'qituvchini zamonaviy axborot makonida faol, mas'uliyatli va ijodkor shaxs sifatida tarbiyalaydi.

Xulosa

Bo'lajak o'qituvchilarda axborot madaniyatini shakllantirish zamonaviy ta'lim tizimining eng muhim yo'nalishlaridan biridir. Bu madaniyat o'qituvchiga axborot bilan ongli ishlash, texnologiyalarni samarali qo'llash, o'quvchilarga mustaqil bilim olish ko'nikmalarini singdirish imkonini beradi. Axborot madaniyati shakllangan pedagog — bu raqamli jamiyatning faol a'zosi, ta'limdagi innovatsiyalar tashabbuskori va o'quvchilarga axborot xavfsizligi, axloqiy tozalik va intellektual halollik namunasidir.

Shunday ekan, oliy ta'lim tizimida axborot madaniyatini shakllantirish bo'yicha tizimli ishlarni kuchaytirish, o'qituvchilarning raqamli kompetensiyasini muntazam rivojlantirish hamda ta'lim jarayonida innovatsion texnologiyalardan keng foydalanish zamonaviy ta'lim sifatini oshirishning asosiy garovi bo'lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Xaydarov. S.A. (2025). Oilaviy tarbiyada va maktab tarbiyasida yuzaga keladigan risklar. 16-son. 9-11.
2. Хайдаров С. (2024). Spiritual influence on child education in families. Web of Teachers: Inderscience Research. 2 (11). 203-205.
3. Хайдаров С. (2025). Oilalar da farzand tarbiyasiga ruhiy ta'sir etkazish. Modern Education and Development. 3 (17). 23-27.
4. Khaydarov S.A. (2025). The role of the use of fine arts in teaching the history of the country. Modern Education and Development. 3 (17). 28-33.
5. Xaydarov S.A. (2025). Ijtimoiy-gumanitar fanlarda raqamli metodlardan foydalanish yo'llari. NEW RENAISSANCE international scientific journal. 2(1). 91-94.

6. Xaydarov S.A. (2025). Yoshlarda vatanparvarlik hissini tarbiyalashda Boburnoma asariga ishlangan miniatyuralarning ahamiyati. Til va adabiyot.uz. 2.11-12.
7. Khaydarov S.A. (2025). On analysis of family factors and social creativity issues in the study of the psychological portrait of educational institutions' leaders. Tuijin Jishu/Journal of Propulsion Technology ISSN: 1001-4055 Vol. 46 No. 2.
8. Хайдаров С. (2025). Pedagogik risklarni boshqarishning nazariy asoslari va globallashuv jarayonidagi ahamiyati. 3 (9). 261-265.